

Tülin Daloğlu¹
ABD Merkezi Direktörü

TRUMP ORTADOĞU'DA, İSRAİL ROTANIN DIŞINDA

ABD Başkanı Donald J. Trump, ikinci başkanlık döneminin ilk Ortadoğu turuna İsrail'i dahil etmiyor. Bu durum, diplomatik rota çiziminin ötesinde, bir tercih. Buradan Trump ile Tel Aviv ve özellikle de Başbakan Netanyahu arasındaki gerilim ve fikir ayrılığının artık gizlenemez hale geldiğini ve bunun sonucu olarak İsrail'in bu gezinin dışında bırakıldığını anlıyoruz.

Trump'ın, ilk başkanlık döneminde, Suudi Arabistan'dan sonra İsrail'i ziyaret ettiğini ve eğer isteseydi bu yurt dışı gezisinde de İsrail'e uğrayabileceğini not etmek gerekir. Diğer yanda, Amerikan Savunma Bakanı Pete Hegseth'in 12 Mayıs Pazartesi İsrail'e yapmayı planladığı seyahati - Trump'a eşlik etmek adına – ileri bir tarihe ertelemesi yakın iki müttefik arasında ciddi ayrışmaların olduğu kanaatini pekiştirdi. Ancak Amerika'nın İsrail nezdindeki büyükelçisi Mike Huckabee, medyanın, Trump ile Netanyahu arasında anlaşmazlık olduğu yönündeki iddialarını, sosyal medya platformu X'te "pervasız" ve "sorumsuz" olarak nitelendirdi ve iki ülkenin ilişkisinin "güçlü olmaya devam" ettiğini vurguladı. Ziyaretin ağırlık merkezinde Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar var. Bu da Trump'ın, Ortadoğu'da önceliklerinin değiştiğini ve bölgedeki çıkar dengelerini yeniden kurmaya çalıştığını işaret ediyor.

Trump'ın İsrail'i de kapsayan, 2017'deki ilk dönem Ortadoğu turu da Suudi Arabistan'dan başlamıştı. O zaman ve bu zaman arasında belirginleşen bu ayrışmanın getirdiği yeni yaklaşımın ardında, Suriye, Gazze ve Husi dosyalarında yaşanan derin fikir ayrılıkları yatıyor. Amerikan yönetimi, Gazze'ye insani yardım ulaştırılması konusunda İsrail'in itirazlarına rağmen doğrudan çözüm üretme arayışında. Ancak esas ayrışma noktası, İran meselesinde baş gösteriyor.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1498>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

İran'la Anlaşma Arayışı: İsrail Endişeli

Trump yönetimi, İran'la yeni bir nükleer anlaşma için perde arkasında ciddi görüşmeler yürütüyor. Amerikalı ve İranlı yetkililer Umman'ın başkenti Maskat'ta kesintisiz olarak görüşmeleri sürdürüyorlar. İran tarafı, nükleer programının şeffaflığına dair bazı güven artırıcı adımlar atabileceğini ifade ediyor ancak zenginleştirme faaliyetinden vazgeçmiyor. Bu tavır, Tahran'ın müzakere sürecini sadece yaptırımları hafifletmek değil, aynı zamanda programını korumak ve güçlendirmek için kullandığını düşündürüyor. Öte yandan, Amerikan tarafı bu konuda tam olarak ne istediğine dair çelişen ve kafa karıştıran açıklamalar yapmayı sürdürüyor.

İşte bu tablo, İsrail'i ciddi şekilde rahatsız ediyor. Netanyahu hükümeti, Trump'ın İran'la varacağı olası bir anlaşma ile İsrail'in güvenliğini ikinci plana atacağını düşünüyor. Özellikle Husi meselesinde, ABD'nin Umman aracılığıyla Tahran üzerinde kurduğu baskı sayesinde, Yemen'deki saldırıların durdurulması ile "bölgesel bir rahatlama" yaratılmasına, İsrail şüpheyle yaklaşıyor. Çünkü, Tel Aviv'e göre benzer model İran'la da uygulanabilir ve İsrail'in güvenlik endişeleri "ikincil" kabul edilebilir.

Husi Ateşkesi ve İsrail'in Dışarıda Kalma Korkusu

Husilerle varılan geçici ateşkesin arkasında, ABD'nin bölgesel çıkarlarını koruma refleksi kadar, İran'la yürütülen müzakereleri rahatlatma arzusu da var. Bu süreçte Umman önemli bir arabulucu rolü üstlendi. Ancak dikkat çekici olan, ateşkesin İsrail ile koordinasyon içinde değil, aksine onun bilgisi dışında geliştirilmiş olması. Husi kaynaklı füze saldırıları devam ederken ve İsrail'in Sanaa Havalimanı'nı hedef alan hava saldırıları sürerken Trump yönetiminin "karşılıklı ateşkes" zemini oluşturması, Tel Aviv'in güvenliğini doğrudan tehdit eden bir durum olarak görülüyor.

Bu nedenle Netanyahu hükümeti, Husi anlaşmasının bir "model" oluşturarak İran'la da benzer bir uzlaşmaya evrilmesinden endişeli. Washington'un, bölgedeki sorunları birer ekonomik ya da güvenlik anlaşmasıyla çözme eğilimi, İsrail'in "existential" yani varoluşsal güvenlik kaygılarını önem sırasından düşürmek olarak yorumlanıyor.

Ziyaretin Ekonomik Arka Planı: Anlaşmalar, Yatırımlar, İmaj

Trump'ın bu ziyareti, klasik diplomatik bağlamın dışında, tamamen ekonomik sonuçlara odaklı bir girişim olarak okunmalı. Suudi Arabistan'ın ABD'ye 600 milyar dolarlık yatırım sözü, Katar ve BAE'nin benzer anlaşmalara hazırlandığı haberleri, bu yurt dışı gezisinin bir nevi "Amerika'ya yatırım turu" olduğuna işaret ediyor. Trump, Amerikan halkına, körfezin zengin ülkelerini ABD'ye yatırım yapmaya mecbur bırakan bir lider görüntüsü sunarak belki de ülke içindeki ilk 100 gün memnuniyetsizliğini örtmek istiyor.

Ancak bu "anlaşmaların" çoğunun detayları belirsiz ve hayata geçip geçmeyecekleri meçhul. Daha önceki örneklerde olduğu gibi, Trump yönetimi genellikle "anlaşma yapılacağı" yönünde büyük açıklamalar yapıyor, ancak bu duyuruların çoğu bir niyet beyanından öteye geçemiyor.

ABD'nin Yeni Ortadoğu Haritası: İsrail'i Merkeze Koymadan bir Denge Arayışı

Trump'ın İsrail'i ziyaret etmeme kararı, sadece Netanyahu ile kişisel bir gerginlik değil, aynı zamanda bölgesel önceliklerin yeniden şekillendiğinin göstergesi. Suudi Arabistan, BAE, Katar ve hatta Umman gibi ülkeler, artık sadece petrol zengini ortaklar değil; aynı zamanda arabulucu, yatırımcı ve bölgesel dengeleyici roller üstleniyorlar. ABD, bu ülkeleri artık sadece müttefik değil, diplomatik "vekiler" olarak da konumlandırıyor.

Bu da ABD'nin Ortadoğu politikasında tarihi bir kaymaya işaret ediyor. Artık İsrail merkezli değil, Körfez eksenli bir yaklaşım gündemde. İran'la müzakere süreci de bu dönüşümün merkezinde. Trump yönetimi, bölgede sürdürülebilir bir istikrar ve Amerikan çıkarlarını güvence altına alacak bir düzen kurmak istiyor. Bu düzenin, İsrail'in beklentilerine birebir uymaması ise bir tercih değil, bir zorunluluk olarak sunuluyor.

Sonuç: Kısa Vadeli Anlaşmalar, Uzun Vadeli Belirsizlikler

Trump'ın Ortadoğu ziyareti, Amerikan dış politikasında yeni bir dönem başlatıyor olabilir. Ancak bu dönemin temelinde derinlemesine stratejik bir vizyondan çok, kısa vadeli anlaşmalar ve iç politikaya yönelik kazanımlar yer alıyor. İsrail'le yaşanan fikir ayrılığı, İran'la bir anlaşmaya varma beklentisi, Gazze'ye yönelik insani girişimler ve Husilerle varılan geçici ateşkes, büyük resmi tamamlamıyor. Tersine, bu unsurlar ABD'nin bölgedeki istikrarsızlıklara, uzun vadeli, kalıcı ve akılcı çözüm arayışında olmadığını; sorunları yüzeysel ele alıp "yönetmeye" çalıştığını gösteriyor.

Bu da Washington'un bölgedeki müttefikleri için yeni bir sınav anlamına geliyor. Özellikle de Tel Aviv için...